

Barentshavet i spill

Sikkerhetspolitisk risiko for
olje- og gassvirksomhet i Arktis

Aage Borchgrevink

Forord

De siste årene har regjeringen signalisert tydelige ambisjoner om økt aktivitet i Barentshavet. «Petroleumseventyret i nord har bare så vidt begynt», uttalte energiminister Terje Aasland i 2023. Senere har han oppfordret selskapene til å lete mer offensivt. Også Sökkeldirektoratet har presset på for høyere leteaktivitet i nord.

Barentshavet har lenge blitt omtalt som Norges neste store petroleumsprovins. Per i dag er det utvinning tre steder: på gassfeltet Snøhvit og oljefeltene Goliat og Castberg. Det har vært mye leting, men relativt få funn. Utover gassrøret fra Snøhvit til LNG-anlegget på Melkøya finnes det ingen annen utbygd infrastruktur.

Å etablere en ny olje- og gassregion i Barentshavet harmonerer dårlig med målene i Parisavtalen. Barentshavet rommer dessuten flere særlig verdifulle og sårbare områder (SVO), som har stor betydning for naturmangfold og økosystemer.

I senere år har også en annen dimensjon gjort seg gjeldende når vi snakker om petroleumsaktivitet i Barentshavet: sikkerhet. Den sikkerhetspolitiske situasjonen i Arktis er skjerpet, og Russland er Norges nærmeste nabo i området. Bildet er helt annerledes enn rundt århundreskiftet da felles norsk-russisk utnyttelse av petroleumsressursene var et hett tema. I 2025

uttalte Havindustritilsynet at «petroleumssektoren står overfor et vedvarende og alvorlig trusselbilde». Både Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste har advart om en vedvarende forhøyet risiko på norsk sokkel.

Til tross for disse advarslene har sikkerhetsrisikoen ved økt petroleumsaktivitet i Barentshavet fått lite oppmerksomhet i den offentlige debatten. Det håper vi dette notatet kan bidra til.

Norsk klimastiftelse har spurt Aage Borchgrevink om å skrive en vurdering av sikkerhetsbildet for olje og gass i Barentshavet, med vekt på trusselen fra øst.

Borchgrevink er seniorrådgiver i Den Norske Helsingforskomité og forfatter av blant annet *Giganten* (2019) om Equinor og *Krigsherren i Kreml* (2022) om Russlands president Vladimir Putin.

Vi er svært takknemlige for at Borchgrevink har tatt seg tid til dette arbeidet, og håper det kan bidra til en kunnskapsbasert og åpen debatt om sikkerhetsrisikoen ved petroleumsaktivitet i Barentshavet.

Lars-Henrik Paarup Michelsen
Daglig leder, Norsk klimastiftelse

Forfatter:
Aage Borchgrevink

Utgitt: 23.02.2026

Ansvarlig redaktør:
Anders Bjartnes

Design:
Håvar Skaugen og Haltenbanken

Norsk klimastiftelse er Norges grønne tankesmie. Stiftelsens oppdrag er å spre kunnskap om klimakrisen og hvordan vi løser den. Dette gjøres blant annet gjennom utgivelser av rapporter og notater. Innholdet i disse utgivelsene står på forfatteren(e)s regning og deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre, råd eller støttespillere.

[klimastiftelsen.no](https://www.klimastiftelsen.no)

**Norsk
klimastiftelse**

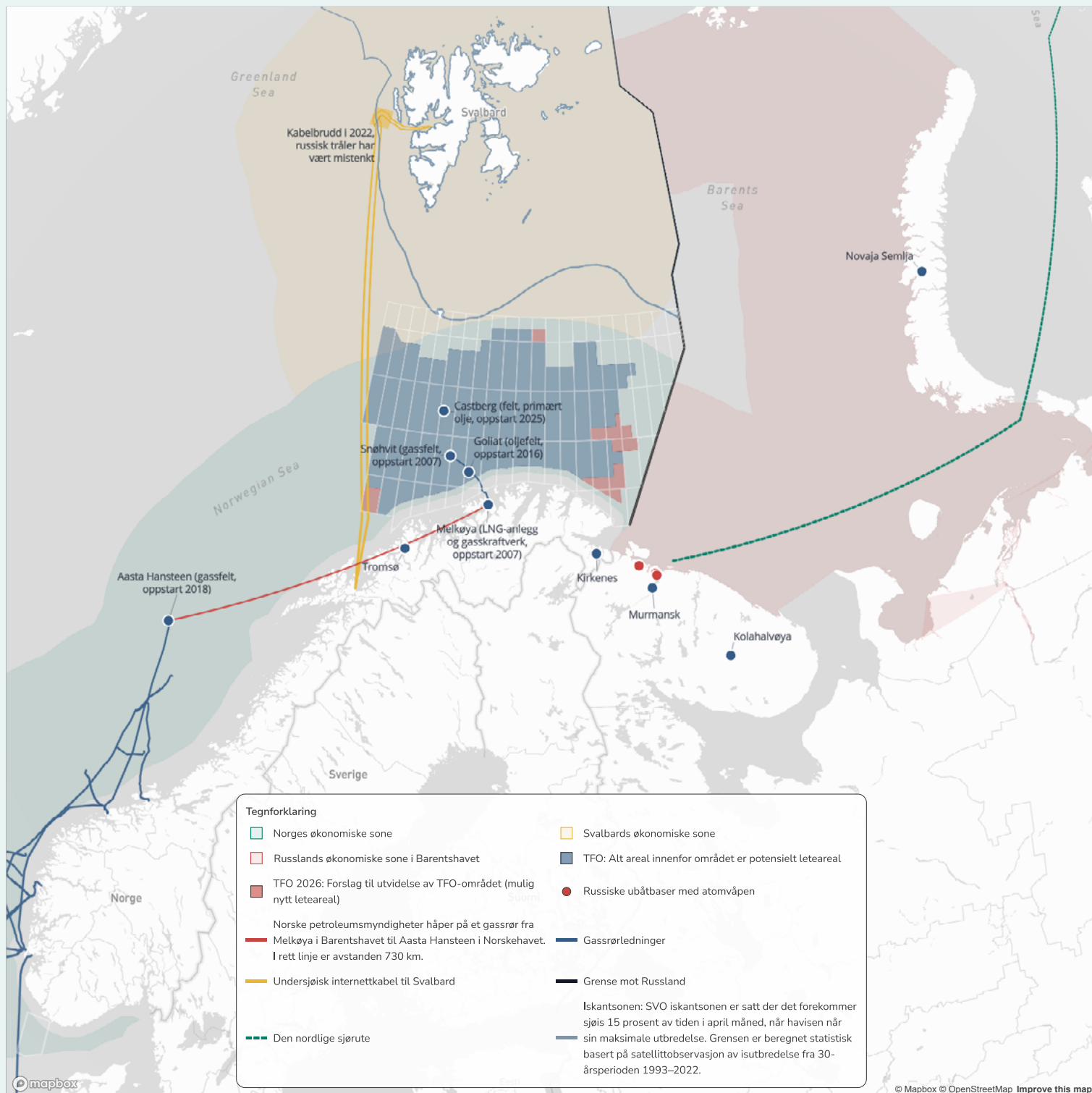
NORGES GRØNNE TANKESMIE

Hovedpoeng

- De geopolitiske forutsetningene for norsk olje- og gassvirksomhet er antagelig varig endret. En epoke av usikkerhet har avløst den relative stabiliteten i Arktis.
- Russland vil fortsette å utgjøre en trussel mot Europa i overskuelig fremtid. Norsk olje- og gassvirksomhet vil være utsatt, blant annet fordi hybride operasjoner (cyberangrep, sabotasje, informasjonsoperasjoner) har få omkostninger for dem som organiserer dem og stor effekt.
- Olje- og gassvirksomhet i Barentshavet vil antagelig være særlig risikabelt, på grunn av nærhet til Russland og økende skipstrafikk langs Den nordlige sjøruten. Det vil kreve ekstra investeringer i sikkerhet av både selskaper og staten.
- For å redusere risikoen i forbindelse med ny olje- og gassvirksomhet i Barentshavet, bør Norge ha en troverdig europeisk sikkerhetsgaranti og helst også en langsiktig markedsgaranti.

Aage Borchgrevink er litteraturviter, forfatter og seniorrådgiver i Den norske Helsingforskomité. I Helsingforskomiteen har han jobbet med menneskerettigheter og sikkerhet siden 1992. De to siste bøkene hans er *Giganten: Fra Statoil til Equinor — Historien om selskapet som forandret Norge* (Kagge 2019) og *Putin — Krigsherren i Kreml* (Kagge 2022).

Norsk olje og gass i Barentshavet

Norske myndigheter åpnet Barentshavet sørøst for petroleumsaktivitet i 2013. Oljeselskapene kan søke om leteareal i de tradisjonelle, nummererte konsesjonsrundene (23., 24. osv) og i TFO-rundene. TFO (tildeling i forhåndsdefinerte områder) var opprinnelig en ordning for leting nær eksisterende infrastruktur, men TFO har med årene vokst til å dekke det meste av Barentshavet sørøst.

Barentshavet nord er ikke åpnet for petroleumsaktivitet, men det har tidligere vært en debatt om åpning. Iskanten, eller iskantsonen mellom åpent hav og is, har stått sentralt i debatten, fordi det er et særlig rikt naturområde. Her lever plankton, fisk, sjøfugl, sel, spekkhoggere og isbjørn.

Illustrasjon: Håvar Skaugen

Problemstilling

Både Sjøkeldirektoratet og politisk ledelse i Energidepartementet er opptatt av potensialet for en betydelig utvidelse av olje- og gassvirksomheten i Barentshavet, og de har oppfordret oljeselskapene til å lete mer aktivt i dette området. I konsesjonsrunden TFO 2026 foreslo departementet å utvide TFO-området med 70 blokker, hvorav 38 i Barentshavet. Bortfallet av russiske gassleveranser til Europa, har gjort at Norge er EUs primære leverandør av gass. Antagelig vil Norge ha denne rollen i overskuelig fremtid. På lengre sikt er imidlertid markedssituasjonen for norsk gass usikker, fordi EUs målsetting om å fase ut fossil energi ligger fast.

Norges strategiske rolle som leverandør av gass kan være et argument for å holde aktiviteten oppe på norsk sokkel, og særlig i Barentshavet der Sjøkeldirektoratet antar at de største ressursene befinner seg. Samtidig har de

sikkerhetspolitiske rammene endret seg dramatisk i de siste årene, noe som skaper nye utfordringer for forvaltningen av norsk sokkel, særlig ved grensen til Russland. Dette notatet diskuterer hva den nye sikkerhetspolitiske situasjonen, med særlig fokus på forholdet til Russland, har å si for olje- og gassvirksomheten i dette området:

1. Hvilke sikkerhetsmessige og sikkerhetspolitiske risikoer er forbundet med petroleumsaktivitet i Barentshavet?
2. Tilsier den geopolitiske situasjonen at Norge er tjent med størst mulig eller minst mulig aktivitet i området?

Barentshavet deles mellom Norge og Russland. Det grenser til russiske Novaja Semlja i øst, Polhavet med Frans Josefs land og Svalbard i nord, Norskehavet i sørvest og Grønlandshavet i vest. Barentshavet er relativt grunt (230 m dypt i gjennomsnitt), og det bidrar til havets rike dyreliv. Barentshavet er et av verdens mest produktive havområder, med mye fisk og plankton og store kolonier av sjøfugl (Foto: Elvar H. Hallfredsson/HI)

Bakgrunn

Russlands fullskalainvasjon av Ukraina 24. februar 2022 har forandret den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa. Krigen er dessuten selv et utslag av større politiske, økonomiske og teknologiske endringer som til sammen innebærer at en retur til den relative stabiliteten som har kjennetegnet det europeiske kontinentet siden slutten av den kalde krigen er usannsynlig. Demokratiet er på retrett verden over. Økonomisk ulikhet vokser. Sosiale mediers grep om offentligheten har medført algoritmisk kontroll, polarisering og nye muligheter for manipulasjon av den offentlige samtalen. Situasjonen leder til at oligarkiske eliter tar kontroll over stater, som i Russland, og til dels samarbeider internasjonalt for å undergrave den internasjonale rettsorden.

Grenser er ikke lenger ukrenkelige i Europa. Et arktisk ressurskapløp er i gang samtidig som etterkrigstidens sikkerhetspolitiske rammeverk slår sprekker. USA har endret sin nasjonale strategi, sine politiske prioriteringer og sitt forhold til Europa. Samtidig er den militære konflikten i Ukraina del av en større konfrontasjon med Vesten der Russland fører hybridkrig mot «uvennlige land» som har sanksjonert Russland. Hybride angrep kan ta mange former og variere i størrelse og alvorlighet, men handler vanligvis om angrep på sivile mål som ikke utløser en militær respons, og gjerne ikke har en klar avsender. Europa har opplevd alt fra polariserende graffiti via cyberangrep, valgpåvirkning, sabotasje og attentater til forsøk på statskupp. I tråd med russisk strategisk tenkning er hensikten å skape usikkerhet, tvil, splid, kaos og mistillit for å svekke motstandskraft og teste respons.

Hybride angrep skjer også i havet: Rørledninger er ødelagt, kabler revet over, tankere senket og det foregår utstrakt kartlegging av infrastruktur der også sivile fartøy mistenkes for spionasje. Mye av virksomheten, både på land, vann og online, knyttes til Russland, og foregår i områder nær russiske havner, som i Østersjøen og Svartehavet. Men det er også andre aktører som står bak: Sikkerhetsmyndighetene peker på at Iran og særlig Kina har betydelig etterretningsaktivitet i Europa og Norge. Som del av den regulære

krigen, har Ukraina angrepet såkalte skyggetankere i Middelhavet, oljeterminaler i Svartehavet og Østersjøen, og russiske oljeplattformer i Kaspiahavet. Russland har på sin side okkupert ukrainske oljeplattformer i Svartehavet. Utviklingen av sjødroneteknologi har ført til at Ukraina har drevet den russiske Svartehavsflåten tilbake til relativt trygge havner på østkysten av Svartehavet, noe som har endret det strategiske bildet på en måte som også kan få konsekvenser i Barentshavet. «Gamle» våpenteknologier som strategiske atomubåter og store overflatefartøy kan bli mer sårbare, mens droneteknologi kan gjøre angrep på infrastruktur i havet og på havbunnen enklere og billigere å utføre.

Klimaendringene er markante i Arktis, som varmes opp tre-fire ganger raskere enn det globale gjennomsnittet. Oppvarmingen er aller sterkest i Barentshavet. Sjø og luft blir varmere, mens isen trekker seg tilbake og svekkes. Dette påvirker økosystemer på land og i vann. Nye områder for havbruk kan åpne seg i Finnmark og på Kola. Økonomisk viktige arter som torsk, sild, makrell og lodde trekker lenger mot nord og gytemønstrene endrer seg. Slik ressursmigrasjon vil skape nye utfordringer for både fiskere og forvaltning, og endre forutsetningene for fiskerisamarbeidet mellom Norge og Russland som har fungert fra sovjetisk tid til nå. Det kan også føre til økt konflikt med EU som lenge har vært kritisk til norsk fiskeriforvaltning, blant annet på sokkelen rundt Svalbard.

Mindre is kan føre til økt skipstrafikk langs Den nordlige sjøruten (DNS), noe som vil redusere frakttid for varer fra Øst-Asia til markedene rundt Nord-Atlanteren. DNS ligger innenfor russisk økonomisk sone. Rosatom, som er operatør for infrastrukturen langs DNS, anslø at trafikken vil tidoble seg fra 2022 til 2035 (noe som nok er et vel optimistisk anslag). Skipstrafikk kan igjen føre til økt økonomisk aktivitet i regionen og økt behov for infrastruktur på land. Dette hadde kunnet innebære muligheter for både olje- og gassvirksomhet, og annen virksomhet i Barentshavet, også, om det skjedde innenfor rammen av en bredere avspenning i Europa. Men det er

lite som peker i den retningen. Et gap har åpnet seg mellom Russland og EU, særlig etter fullskalainvasjonen. En stabil fred i Ukraina virker langt unna. En rekke faktorer bidrar til å skape en svært dynamisk situasjon i Arktis, som kan påvirke mulighetene for olje- og gassvirksomhet i Barentshavet i både positiv og negativ retning.

Uansett om Trump-administrasjonen bidrar til en varig endring av amerikansk politikk eller ikke, er det bred enighet i Europa om at sikkerhetssituasjonen er endret, og at vi lever i en mer usikker tid med høyere risiko for konflikt. Norge er dermed i en annen og mer utsatt stilling enn tidligere. Dette er en av årsakene til at Norge har styrket samarbeidet med Storbritannia for å trygge sikkerheten på sokkelen. Samtidig er utviklingen i USA ikke et enkeltstående fenomen, men del av en trend som også innbefatter nativistiske og pro-russiske strømninger i EU og Storbritannia. Nye regjeringer kan komme til makten og blokkere EU-staters eller Storbritannias støtte til sine allierte i NATO.

Dette notatet prøver å redegjøre for sikkerhetsmessig risiko i forskjellige scenarier som fremstår plausible i lys av politiske og økonomiske utviklingstrekk i Russland, som er den dominerende makten i nærområdet. Samlet sett gir dette et bilde av utfordringer, og til dels trusler, men også enkelte muligheter for Norge som olje- og gassnasjon. Uansett er det liten tvil om at virksomhet i Barentshavet er knyttet til særlig høy risiko som det vil være ressurskrevende å møte.

Som en del av stormaktsrivaliseringen i Arktis kjører USA et hardt løp mot Grønland. Her er visepresident JD Vance på besøk på den amerikanske militærbasen på Grønland i mars 2025, sammen med sin kone. (Foto: Jim Watson/Pool/AP/NTB)

En geopolitisk omveltning

To historiske forutsetninger

Norsk olje- og gassindustri ble utviklet under særlige historiske forutsetninger. Det var ikke gitt at Norge skulle sitte igjen som den store vinneren, eller askeladden i oljeeventyret, for å bruke en hyppig brukt metafor. En av forutsetningene var rettslig. FNs konvensjon om kontinentalsokkelen ble vedtatt i 1958 og dannet utgangspunktet for delelinjen mellom Norge og de andre kyststatene som ble forhandlet frem på sekstitallet. En annen forutsetning var sikkerhetspolitisk. Siden Norge var medlem av NATO, var olje- og gassindustrien beskyttet av verdens mektigste militærmakt, USA.

Historiske forutsetninger har en tendens til å fremstå som naturgitte betingelser, særlig når man drar nytte av dem. Vinner man, skyldes det iboende evner, taper man er det fordi smøringen sviktet. Men disse forutsetningene er mindre stabile enn de kan fremstå i ettertid. Det var uenighet om hvilke prinsipper man skulle legge til grunn i forhandlingene mellom Norge og Storbritannia. Så sent som på åttitallet forsøkte statsminister Margaret Thatcher å se om forhandlingene kunne gjenopptas slik at Storbritannia kunne sikre seg en større del av feltene i Nordsjøen.

Siden opprettelsen i 1949 har NATO vært en garantist for sikkerhet og fred for medlemslandene. Militært sett svake nasjoner i Vest-Europa har vært under USAs beskyttelse og slapp unna koloniseringen som skjedde i delene av Europa som etter andre verdenskrig ble okkupert av Sovjetunionen eller havnet under sovjetisk dominans. USAs ledende rolle i den nordatlantiske alliansen representerte et brudd med sterke strømninger i amerikansk politikk, isolasjonisme på den ene siden og Monroe-doktrinens fokus på den vestlige hemisfæren på den andre. Disse strømningene ble aldri borte, selv om de etablerte delene av begge de store amerikanske partiene så NATO som et viktig redskap for å

oppretholde amerikansk herredømme også etter at Sovjetunionen kollapset.

Betydningen av Europa ble likevel gradvis mindre etter Sovjetunionens fall og Kinas fremvekst som USAs viktigste strategiske rival. Obama-administrasjonen erklærte i 2012 en strategisk «vending mot Asia». Rollen som transatlantisk hegemon var mindre viktig når det var fred i Europa og Russland var en redusert makt – en «bensinstasjon med atomvåpen», for å sitere John McCain. Trumps utenrikspolitikk kan fremstå aparte, men har dermed forankring i amerikanske strategiske paradigmer: isolasjonisme, Monroe-doktrinen og vendingen vekk fra Europa. Derfor er det en risiko for at lignende ideer og virkemidler også kan prege fremtidens amerikanske administrasjoner, og at det ikke er noen enkel vei tilbake til det transatlantiske sikkerhetsregimet fra tiden etter andre verdenskrig.

En ny sikkerhetspolitisk virkelighet

I 2026 er de historiske forutsetningene for den norske oljeindustrien endret. Russlands angrep på Ukraina i 2014, og særlig fullskalainvasjonen i 2022, viser at FN-paktens forbud mot aggresjon og Helsingforsavtalens prinsipp om at grenser ikke skal endres med makt, er svekket i Europa. At Russland er et permanent medlem av Sikkerhetsrådet, som skal håndheve FN-pakten, gjør trusselen mot den internasjonale rettsorden alvorlig. Enda mer alvorlig er det at USA, som etablerte og tradisjonelt har forsvart den internasjonale rettsorden (i alle fall i Europa), under president Trump signaliserer et brudd med den multilaterale politikken. Angrepet på Venezuela i januar 2026 fremstår som en overgang til en tradisjonell stormaktspolitikk basert på interesserfærer. Uten støtte fra USA, kan etterkrigstidens system av lover og institusjoner smuldre opp. Da vil også Havrettskonvensjonen kunne svekkes, særlig hvis den oppfattes å stå i veien for stormaktsinteresser.

I sin nasjonale sikkerhetsstrategi (NSS) tar Trump-administrasjonen et oppgjør med «amerikanske utenrikspolitiske eliter som har låst amerikansk politikk fast til et nettverk av internasjonale institusjoner» og formulerer en ny strategi basert på ideen om «America First» og en retrett fra amerikanske forpliktelser i og overfor utlandet. I begynnelsen av januar 2026 trakk USA seg ut av et sekstitalles internasjonale institusjoner, blant annet FNs klimakonvensjon og FNs klimapanel (IPCC). En hjørnestein i NSS er økonomisk sikkerhet, inkludert amerikansk kontroll over leverandørkjeder og «økt amerikansk tilgang til kritiske mineraler og råvarer.» Dette er en årsak til at USA har vendt seg mot Arktis, der mange kritiske mineraler, samt olje og gass er antatt å befinne seg, og til at president Trump har foreslått å innlemme Canada i De forente stater og å overta Grønland fra Danmark. Etter angrepet på Venezuela, og Trump-administrasjonens fokus på at USA «trenger» Grønland, ble situasjonen ytterligere tilspisset.

Som tidligere amerikanske presidenter, ønsker Trump at de andre NATO-medlemmene tar større ansvar for sikkerheten i Europa og en større del av regningen. Selv om NSS fastslår at stabilitet i Europa er et mål for administrasjonen, er det tegn på endring i USAs forhold til NATO og statens tradisjonelle rolle som garantist for sikkerhet i Europa. I den opprinnelige 28-punktsplanen USA presenterte i november 2025 for å avslutte krigen i Ukraina, foreslo Trump-administrasjonen at USA skulle megle mellom Russland og NATO – som om USA ikke selv var medlem av alliansen. Uttalelser fra administrasjonen sår tvil om USA fortsatt står ved forpliktelsene sine under artikkel 5 i den nordatlantiske traktaten, om at et væpnet angrep på et medlemsland regnes som et angrep på alle. I tråd med skepsisen til internasjonalt lovverk og multilaterale institusjoner, er NSS svært kritisk til EU og ser ut til å gi administrasjonen mandat til å blande seg inn i europeisk innenrikspolitikk for å støtte partier ytterst til høyre.

Oljetankeren Eagle S regnes som en del av «skyggeflåten» som frakter russisk olje i strid med europeiske sanksjoner. Eagle S er mistenkt for å stå bak sabotasjen mot kabler mellom Finland og Estland i 2022. Her er skipet i Finskebukta i januar 2025. (Foto: Antti Aimo-Koivisto/Lehtikuva/AP/NTB)

Amerikansk utenrikspolitikk har beveget seg fra en regelbasert multilateralisme til en «dealbasert» unilateralisme der Trumps innfall og hans støttespilleres private forretningsinteresser blandes inn i utenrikspolitikken. Gitt Russlands kompetanse på strategisk korrupsjon, altså at Kreml bruker korrupsjon som et redskap i utenrikspolitikken, er det vanskelig å ikke tro at Kreml ser muligheter for å inngå nye avtaler med USA, for eksempel i Arktis, for å splitte Vesten og styrke sin strategiske posisjon. Et av punktene i planen for å avslutte krigen i Ukraina nevnt over lød slik:

The United States will enter into a long-term economic cooperation agreement [with Russia] for mutual development in the areas of energy, natural resources, infrastructure, artificial intelligence, data centres, rare earth metal extraction projects in the Arctic, and other mutually beneficial corporate opportunities.

Dette ligner ikke en avtale med en strategisk motstander, men snarere en meny for måter forretningsfolkene i kretsen rundt Trump kan berike seg. Valgene i USA i 2016 og 2024 representerte triumfer for Kremles hybride krigføring, både i den forstand at Russland ønsket å svekke kandidatene fra det demokratiske partiet (og blandet seg inn på «sweeping and systematic» vis), og fordi Vesten nå er mer splittet enn noensinne siden 1945. USA støtter ikke lenger Ukraina økonomisk og har lettet på sanksjonene mot Russland. Samtidig er ikke USAs forhold til Russland entydig. NSS beskriver Russland som en strategisk motstander. Trump-administrasjonen må dessuten fremdeles forholde seg til Kongressen og andre institusjoner som grunnloven og mellomvalget høsten 2026. Så lenge USA fremdeles er et demokrati, er det dermed vanskelig å se for seg et scenario der USA og Russland deler Arktis mellom seg – for eksempel slik at USA tar Grønland, mens Russland får Svalbard.

Kina og Russland har noen felles interesser i Arktis, i næringsutvikling og nye maritime handelsruter som kan kutte frakttiden for kinesiske varer. I Kinas arktiske strategi kalles Den nordlige sjøruten (DNS), som går fra Kola via

Sibir til Stillehavet, for den polare silkeruten. Kina er Russlands primære handelspartner og strategiske støttespiller etter fullskala-invasjonen av Ukraina. De to statene samarbeider også militært. Som del av målsetningen om å etablere seg som en polarmakt har Kina, i tillegg til forskningsstasjoner på Svalbard og Island, bygget en flåte med nye isbrytere. EU tolker forskningsstasjonene og samarbeidet om DNS som del av hva Kina kaller «polar sikkerhet», en integrert del av Kinas nasjonale sikkerhetskonsept og dermed av militær karakter. Hvordan dette vil manifestere seg og hvor tett alliansen mellom Russland og Kina vil være, er usikkert. Tradisjonelt har de to store maktene på det eurasiske kontinentet vært motstandere.

Hvis USA forlater den multilaterale tilnærmingen og åpner opp for en politikk der sterke makter tar seg til rette, kan den arktiske regionen destabiliseres og bli åsted for en ressursjakt der også Russland og Kina vil se etter muligheter. I tillegg til olje og gass, skipsfart og fiskeri, er det særlig sjeldne jordarter og andre kritiske mineraler som driver det nye kappløpet mot Nordpolen. Ressursene antas å finnes både på land og på sokkelen.

EU som sikkerhetsgarantist i Europa?

Også EU er i ferd med å reagere på den nye sikkerhetspolitiske virkeligheten. Som respons på det de kaller Russlands militarisering av Arktis, trusselen mot europeisk energisikkerhet og miljørisikoen assosiert med den såkalte skyggeflåten (det vil si gamle oljetankere som hjelper Russland med å omgå sanksjonene og ofte seiler uten forsikring), vil EU styrke nærværet i nord. Islands kommende folkeavstemning om EU-medlemskap, og Grønlands tilknytning til EU, gjennom Danmarks medlemskap, samt selvstyremyndighetenes og befolkningens orientering mot EU, spiller også en rolle.

En rapport EU-parlamentet vedtok med stort flertall i november 2025 var det klareste uttrykket inntil da for at EU ønsker å engasjere seg langt sterkere i Arktis, også av sikkerhetsmessige årsaker. Russland og Kina beskrives som strategiske motstandere. Norge trekkes derimot

frem som en «nøkkel-alliert», både med hensyn til sikkerhet, fisk og energi. Parlamentet anbefaler Rådet og EU-kommisjonen å:

recognise Norway as a key EU and NATO ally and underline the ongoing need to strengthen security and defence cooperation [and] explore deeper cooperation with Norway, including the possible extension to Norway of Article 42(7) of the Treaty on European Union.

Rapporten ber altså om en vurdering av om Norge også kan dekkes av EU-traktatens paragraf 42(7), som kan sammenlignes med NATOs artikkel 5 om kollektiv sikkerhet. Paragrafen i EU-traktaten sier at:

If a Member State is the victim of armed aggression on its territory, the other Member States shall have towards it an obligation of aid and assistance by all the means in their power.

Rapporten er verdt å merke seg i en sammenheng der Danmarks statsminister Mette Frederiksen i januar 2026 advarte om at hvis USA angriper en europeisk alliert, «stopper alt opp», inklusive NATO-samarbeidet. I et slikt scenario vil Norge kunne trenge en plan B.

Norge har allerede styrket samarbeidet med Storbritannia gjennom innkjøp av en ny klasse britiske fregatter. I desember 2025 undertegnet Norge og Storbritannia en ny forsvarsavtale der hensikten er å beskytte infrastruktur i Nord-Atlanteren mot russisk sabotasje. Dette kan innebære økt sikkerhet også for olje- og gassindustrien offshore. Samtidig er det politisk strid og splittelse både internt i Storbritannia og i flere stater i EU, blant annet i synet på sikkerhet, EU og Russland. Det er bånd mellom Russland og flere av de store partiene på høyresiden i Europa, inkludert Alternativ für Deutschland og Nigel Farage's parti Reform UK. Dette er de samme partiene som nevnes positivt i NSS og av Elon Musk, tek-milliardæren som eier X og har tette bånd til Trump-administrasjonen.

Både Storbritannia og flere medlemsland i EU kan få regjeringer som er fiendtlige til EU og positive til Russland, noe som igjen kan svekke sikkerheten til små stater som Norge. I den nye

sikkerhetspolitiske virkeligheten kan betydningen av garantier og sikkerhetsavtaler dermed være mindre enn den tradisjonelt har vært – fordi etterkrigstidens relative utenrikspolitiske konsensus er i ferd med å kollapse. Fremfor å stole på én allianse kan det være klokt å bygge et flettverk eller lag av allianser, der det nordiske samarbeidet utgjør kjernen, mens NATO (eventuelt minus USA) fremdeles utgjør en ramme. Lignende ideer har blitt foreslått av blant annet Canadas statsminister Mark Carney og Finlands president Alexander Stubb.

Russland etter fullskalainvasjonen

Det russiske samfunnet har endret seg på de fire årene siden fullskala-invasjonen, men regimet fremstår likevel som stabilt. Krigsøkonomien har medført en redistribusjon av makt og midler, og en endring av forretningsmodeller internt i den russiske eliten, men siden Prigozjin-mysteriet sommeren 2023 – da den paramilitære kommandanten Jevgenij Prigozjin fra Wagner-gruppen ledet en pansret kolonne mot Moskva, mens russiske myndigheter barrikererte veier og ødela broer for å beskytte Kreml – er det lite som tyder på større sprekker og konflikter. Krigsøkonomien betydde til dels gode økonomiske tider og lønnsvekst for relativt store deler av befolkningen i de første par årene etter fullskalainvasjonen. På tross av store tap av menneskeliv og en svekket økonomi i de siste par årene, har det ikke her vært tegn til større misnøye eller protester siden mobiliseringen høsten 2022. Regimets propaganda har vist seg effektiv og er ytterligere utvidet og trappet opp gjennom «patriotisk» og til dels militær undervisning av russiske barn. Russland ligner stadig mer på det totalitære samfunnet president Putin vokste opp i.

Samtidig biter sanksjonene stadig hardere. Russland er antagelig allerede i resesjon og budsjetterer med underskudd. Kina har en stadig viktigere rolle som handelspartner og støtte-spiller. Ytterligere sanksjoner mot oljeeksporten, kombinert med de høye kostnadene ved krigen, kan innebære at Kreml må gjøre større kursendringer, som å forhandle om fred, for å unngå å risikere en lignende økonomisk kollaps som på nittitallet. Et bedre forhold til USA kan gi

Russland puster om, men på lengre sikt er utsiktene dystre for den russiske økonomien. Omleggingen til en krigsøkonomi kan innebære at regimet vil trenge nye konflikter. Selv om det blir en fredsavtale i Ukraina, er det derfor vanskelig å se noen slutt på konfrontasjonen mellom de europeiske demokratiene og et autoritært Russland.

I 2026 er det to hundre år siden grensekonvensjonen mellom Norge og Russland ble undertegnet. Delelinjeavtalen i Barentshavet ble undertegnet i 2010. Selv om det ikke har vært åpen konflikt mellom Norge og Russland i denne tiden, har det ofte vært et anspent forhold. Russland ruster opp på Kola og Novaja Semlja og hybride angrep i Barentsregionen øker. I 2023 ble Norge offisielt plassert på listen av «uvennlige stater», og russiske politikere har stilt spørsmål ved både delelinjen og Norges tolkning av Svalbardtraktaten. Russiske spesialsoldater har mellomlandet på Svalbard lufthavn, tross i at Svalbardtraktaten fastslår at Svalbard er en demilitarisert sone. Dette skjer i det norske forskere beskriver som et større mønster av hybride operasjoner rettet mot å svekke Norges posisjon på og omkring Svalbard:

Since 2014 Russia has escalated its use of grey-zone provocations, history-based propaganda, and paramilitary and religious symbolism on Svalbard to intimidate Norway and test responses. Moscow's activities on Svalbard are designed to influence both Russian and Norwegian audiences, reinforcing domestic support for the Kremlin's strategic narratives while undermining Norway's authority and unity.

I en av de mest omtalte episodene, ble en av de fiberoptiske kablene mellom Svalbard og fastlandet brutt i januar 2022, etter at en russisk tråler hadde vært aktiv i området. Etterforskningen kunne ikke fastslå årsaken til bruddet, men i en kontekst der russiske og kinesiske skip har vært koblet til lignende ødeleggelser i Østersjøen, er det vanskelig å utelukke at Russland står bak. I den åpne trusselvurderingen fra 2025 antok norske sikkerhetsmyndigheter at sannsynligheten for russiske sabotasjeaksjoner er økende:

I tillegg til kontinuerlig og omfattende etterretnings- og påvirkningsaktivitet er det økt sannsynlighet for at de russiske etterretnings-tjenestene vil forsøke å utføre sabotasjeaksjoner i Norge.

Her bobler gassen opp i Østersjøen, etter at det ble gjennomført sabotasje mot Nord Stream-gassrørene i 2022. Bildet er tatt en drøy kilometer fra den danske øya Bornholm. Rørene ble sannsynligvis revet opp med eksplosiver. En gruppe ukrainere har vært mistenkt, men mange har pekt på Russland, og Russland har sagt at USA eller andre vestlige aktører sto bak (Foto: Det danske forsvaret/Reuters/NTB)

Trusselvurderingen fra 2026 legger vekt på at Russland styrker kapasiteten til å utføre sabotasje under vann:

Russland fortsetter å utvikle militær evne til å ramme vestlig kritisk infrastruktur på store havdyp. Infrastruktur på grunt vann er sårbart både for bevisst ødeleggelse og utilsikket skade fra anker og trål. [...] For Norges del befinner mye kritisk infrastruktur seg på større havdyp. [Russland] har overflatefartøy skreddersydd for å kartlegge vestlig undervannsinfrastruktur og ubåter spesialbygd for å ødelegge infrastruktur. Den offensive kapasiteten spesialubåtene utgjør finnes bare på Kolahalvøya.

Også europeiske forskere forventer en opptrapping av hybride angrep, inkludert sabotasjeaksjoner, fra russisk side. En årsak er at hybridkrig i praksis er nesten gratis. Effekten av hybride aksjoner kan være betydelig, mens omkostningene er små, siden Europa i liten grad makter å straffe Russland for angrepene. De er ofte vanskelige å etterforske og tolke. Dessuten setter lover og folkeretten rammer for reaksjonene til de europeiske statene – i motsetning til hva som er tilfellet i Russland, der myndighetene bryr seg lite om lover, regler og avtaler.

Når det gjelder olje- og gassvirksomhet i Barentshavet protesterte Russland mot at blokker nær Svalbard ble lyst ut høsten 2020. Bakgrunnen er at Kreml mener at Norge ikke har eksklusive rettigheter i den økonomiske sonen utenfor Svalbard. Norge hevder derimot at Svalbardtraktaten ikke gjelder for havområdene rundt øygruppa, og at disse dermed er å anse som norsk sokkel.

Hva de konkrete målsetningene til Russland er – med hensyn til Svalbard, Barentshavet, Finnmark og Norge – er selvsagt vanskelig å vite. Retorikken mot norsk tolkning av Svalbardtraktaten følger mønsteret fra Sovjet-tiden. Samtidig har noen ting endret seg. I sine strategiske dokumenter retter Russland enda mer oppmerksomhet mot Arktis enn tidligere. Russland har undertegnet Parisavtalen, men investerer mot den. Russlands økonomiske fremtid er basert på at klimaendringene frigjør land og hav i Arktis

fra frost og is. Økonomien er dessuten fullstendig knyttet til eksport av olje, gass og kull, og det finnes i liten grad konkrete planer for omstilling. En naturlig tolkning er at Russland ser seg selv som en vinner i en varmere verden, som vil ramme de sørlige delene av kloden hardest, og at landet posisjonerer seg for en fremtid der kull, olje og gass fortsatt dominerer energimiksen.

I 2023 trakk Russland seg fra to av de tre gjenværende sentrale nedrustningsavtalene. Russiske politikere stiller nå spørsmål ved de internasjonale avtalene Sovjetunionen i sin tid undertegnet, mens fremtredende rådgivere til Kreml har truet Europa med atomkrig. Den russiske presidenten har ytret ønske om å «ta tilbake og befeste russisk land». Han har vist til Østersjø-området og Ukraina, i den forbindelse, noe som har skapt usikkerhet, særlig i Baltikum og Polen, om hvor langt Russland er villig til å gå militært. Putin har også gitt støtte til Trumps krav på Grønland, antagelig fordi de amerikanske ambisjonene speiler Russlands egne ambisjoner om å flytte grenser i Ukraina, Arktis, Sentral-Asia og kanskje Europa.

Havrettskonvensjonen under press

Havrettskonvensjonen (UNCLOS) er en av de mest ratifiserte delene av folkeretten og regulerer en rekke forhold til sjøs, fra skipstrafikk til grenser. Den har resultert i betydelig rettspraksis og er slik sett blitt sedvanerett. Sovjetunionen signerte UNCLOS i 1982, men konvensjonen ble først ratifisert av Russland i 1997. I tråd med Russlands gradvise brudd med folkeretten de siste årene, har også UNCLOS blitt kritisert av sentrale russiske politikere. Konvensjonen begrenser Russlands mulighet til å hindre fri ferdsel, inkludert av marinefartøy, blant annet i Arktis. I 2024 uttalte en av lederne i den russiske dumaen at Russland vurderer å trekke seg fra konvensjonen. Også Kina har tidligere protestert mot UNCLOS siden konvensjonen begrenser kinesisk herredømme i Sør-Kinahavet.

USA har ikke ratifisert Havrettskonvensjonen, men har i praksis fulgt den, i alle fall inntil Donald Trumps andre presidentperiode. I april undertegnet Trump en presidentordre der USA ga seg selv rett til å drive gruedrift i internasjonalt

farvann, i strid med UNCLOS, og i januar 2026 trakk USA seg fra UN Oceans, en av organisasjonene knyttet til konvensjonen. Skulle Russland trekke seg fra UNCLOS, vil det kunne skape en radikalt ny situasjon i Arktis – inkludert i Barentshavet. Britiske forskere omtaler de mulige konsekvensene slik:

Although at present unlikely, if Russian rhetoric turns to action and it withdraws from a treaty it believes is no longer fit for (its) purpose, and if China then follows (two very big 'ifs'), it would spell the end of the current near-global consensus on the governance of the oceans. The world could enter an era of competing rules-based systems with consequent impact on territorial claims, safety and environmental regimes, resource exploitation, and the flow of trade. Crucially, this could also impact how new technologies such as uncrewed vessels are governed at sea.

Russland har ønsket en sektorinndeling av Polhavet, i strid med UNCLOS, men i tråd med delingen av Antarktis, noe om ville øke russisk territorium betraktelig. Konsekvensen ville være at Russland kan regulere trafikken i havområdene nord for fastlandet og, som Trump-administrasjonen, gi seg selv rett til å drive gruvedrift på havbunnen i internasjonalt farvann. I tillegg til at ismeltingen og teknologisk innovasjon kan gjøre utvinning enklere i det høye nord, ønsker Russland også å posisjonere seg i ressurskappløpet etter sjeldne jordarter og andre kritiske mineraler. Det er mye oppmerksomhet om Russlands oljevirkosomhet og muligheten for ny virksomhet i Arktis, men i russiske strategiske dokumenter legges det stor vekt på «ressurs-suverenitet» med hensyn til mineraler. Også amerikanerne er ivrige på dette feltet, blant annet fordi denne industrien i dag er dominert av Kina og behovet for disse mineralene i nye teknologier er forventet å mangedoble seg i løpet av relativt kort tid. Flere amerikanske utenrikspolitiske initiativ ser ut til å være motivert av denne interessen, inkludert mineralavtalen med Ukraina, den nevnte 28-punkts planen for å avslutte krigen i Ukraina, ønsket om å innlemme eller annektere Canada og Grønland, samt den såkalte fredsavtalen mellom Rwanda og Den demokratiske republikken Kongo.

I 2024 vedtok Russland en strategi for å «utvikle Russlands mineralressursbase frem til 2050», som inkluderer planer om å utvikle gruvedrift av sjeldne jordarter og andre kritiske mineraler. Rosatom har en sentral rolle i planen. Selskapet er del av det militærindustrielle kompleks, men er også ansvarlig for utviklingen av infrastruktur for Den nordlige sjøruten. Russland har okkupert to av Ukrainas fire litium-gruver og planlegger å bygge batterifabrikker basert på okkuperte og egne ressurser for å få kontroll over hele verdikjeden i en av fremtidens viktigste industrier. Planen handler ikke bare om gruvedrift på land, men også om kartlegging av ressurser i Russlands særlige interessesfære, nemlig «Arktis, Antarktis og Svalbard-arkipelet». I mars 2024 uttalte den russiske statsministeren Mikhail Mishustin følgende om strategien:

In order to ramp up efforts in this area we will improve mechanisms to stimulate work on geological studies of subsurface resources, specifically studying remote areas that are in Russia's zone of special interests. This is the Arctic, Antarctica, and the Spitsbergen archipelago and the Pacific Ocean.

Svalbardtraktaten gir borgere fra undertegnelleslandene rett til å drive økonomisk virksomhet, men det er vanskelig å tro at det rådende forvaltningsregimet på Svalbard vil åpne for den type intensiv, arealkrevende og miljømessig risikabel virksomhet som denne gruvevirksomheten fordrer. Uttalelsen kan tolkes som uttrykk for en ambisjon om større russisk innflytelse på Svalbard, noe som ikke er unaturlig i en kontekst der Folkeretten svekkes og sterke makter tar seg til rette.

Tre russiske scenarier

Et nøkkelspørsmål i en diskusjon rundt risiko på norsk sokkel i Barentshavet er spørsmålet om hva som vil skje i Russland. Russland har et diktatorisk regime, en aldrende president og store økonomiske problemer som følge av krigen mot Ukraina. Kinas innflytelse og markedsrett er økende i takt med at Russland er blitt internasjonalt isolert. Europa var Russlands viktigste marked og handelspartner, men nå er eksporten til EU redusert med 89 prosent og importen

med 61 prosent, ifølge EU-kommisjonen. Økonomer som franske Tomas Piketty antar at den økonomiske ulikheten er større i Russland enn i noe annet industrialisert land. Meningsmålinger tyder på at en ikke ubetydelig minoritet av russiske borgere er misfornøyd med dagens styre; de ønsker seg flere rettigheter og slutt på krigen. På 2010-tallet illustrerte virksomheten til opposisjonslederen Aleksej Navalnyj, som døde eller ble drept i fengsel i 2024, at det var mulig å organisere en større politisk bevegelse over hele føderasjonen basert på kamp mot korrupsjon og vanstyre. Enkelte deler av føderasjonen, som Tsjetsjenia, har gjort opprør mot føderale myndigheter og styres i dag av kriminelle klaner med støtte fra Kreml. Potensialet for uro er stort og analytikere trekker vekselvis historiske paralleller til den sovjetiske kollapsen, den gangsteriserte økonomien på nittitallet og (skulle Russland tape krigen i Ukraina) til situasjonen rundt den russiske revolusjonen og den påfølgende borgerkrigen. Hvordan vil et fremtidig Russland se ut? Omleggingen til en krigsøkonomi har skapt uro i den russiske eliten, som blant annet har manifestert seg i flere titalls mistenkelige dødsfall. En ny klasse krigsoligarker er vinnere, og enkelte selskaper i det militærindustrielle komplekset, som Rosatom, har sugd opp en rekke mindre selskaper og kontrollerer i realiteten store sektorer av økonomien. Krigen har også medført en grad av sosial utjevning, blant annet ved mulighet for høye lønninger for soldater og ansatte i krigsindustrien. Tapstall på omkring tusen drepte og skadde soldater om dagen har ikke resultert i protester. Tapene har steget gjennom 2025 og i desember hevdet Ukraina basert på billedokumentasjon at om lag tusen russiske soldater i gjennomsnitt ble drept hver dag. Likevel fremstår altså Russland relativt stabilt, blant annet fordi Kreml over tid har lyktes med å bryte ned, splitte opp og fordrive personer og miljøer som kunne kapitalisert på misnøyen i samfunnet og skapt en samlet opposisjon. Det er dermed vanskelig å se noe klart alternativ til dagens regime.

Grovt sett ser analytikere for seg tre forskjellige scenarier i Russland, mye avhengig av hvordan krigen i Ukraina og den russiske økonomien utvikler seg, og det er de to første som fremstår mest realistiske:

- **Stø kurs:** Den russiske eliten finner en egnet etterfølger til Vladimir Putin når han går av i 2036, slik Jeltsin overlot makten til Putin i 1999. Et fortsatt aggressivt Russland.
- **Oligarkisk kupp:** En eller flere klaner rundt Kreml avsetter Putin og hans nærmeste krets, for å endre politikken og redde økonomien. Kan innebære slutt på krigen og tøvær i forholdet til Vesten.
- **Kollaps:** Slik Sovjet ble oppløst i 1991, kan den russiske staten smuldre opp på grunn av økonomisk krise, og regionale og paramilitære ledere tar makten. Russland vender seg innover.

Et nederlag i Ukraina vurderes gjerne som katastrofalt for det sittende regimet. Definisjonen av nederlag varierer fra at frontlinjen fryses slik den i dag ligger, uten at det foreligger noen internasjonal anerkjennelse av erobringene eller lettelse av sanksjonene, slik at Russlands sentrale målsetninger ikke blir oppfylt – til at Ukraina tar tilbake territoriet Russland har okkupert siden 2014, inkludert Krym. Definisjoner av seier og nederlag kan ligne på hverandre, blant annet fordi Kreml har kontroll på narrativene og kan selge de fleste utfall som en seier. At deler av den russiske eliten vil oppleve et tap av Krym og de andre erobringene som en ydmykelse, kan øke sannsynligheten for alternativ to, oligarkisk kupp. Økonomisk krise, det vil si hyperinflasjon og bank-kollaps, kan lede til det samme – eller til og med til en føderal implosjon, der sentralmyndighetene ikke lenger har penger eller virkemidler til å opprettholde makt-vertikalen og sikre orden i gatene, altså 1991-scenariet med kollaps. Da kan lokale ledere og oligarker ta kontroll over geografiske områder eller sektorer av økonomien, og Russland bli preget av ekstrem kriminalitet, gangsterverdelde og interne væpnete konflikter.

Det vesentlige i alle disse scenariene er at en utvikling i retning av demokrati, rettsstat og respekt for Folkeretten virker veldig langt unna – selv om en ny ledelse i Kreml, uansett om den kommer som følge av et oligarkisk kupp eller stø kurs, kan tenke seg å ønske å avslutte krigen og å gjenopprette de økonomiske forbindelsene til Europa. Grunnleggende vil den økonomiske

skjevfordelingen (som var lettere å endre på den gang den sovjetiske staten eide alt), arven etter sovjetisk og Putins propaganda, og 25 års kamp for å bryte ned sivilsamfunn og opposisjon, vanskeliggjøre en reell demokratisk overgang. Så i alle disse scenariene vil imperialistisk tenkning og skepsis til demokratiet fortsette å prege Russland. Forholdet til de europeiske naboene vil være preget av mistillit og konflikt. Men graden av imperialistiske ambisjoner og evnen til å utøve makt vil variere.

Krigen har svekket Russland og de økonomiske utsiktene på lengre sikt er ikke gode. Dette vil sette rammer for Russland. Utviklingen i USA og Kinas forhold til Russland, vil også være av betydning. Hvis Russland vinner frem eller får avsluttet Ukraina-krigen omtrent langs nåværende frontlinje (som har vært relativt stabil siden høsten 2022), og opprettholder eller øker de høye inntektene fra eksport av olje, gass og noen andre sentrale råvarer, vil Russland kunne bygge seg opp relativt raskt, selv om EUs sanksjoner ikke heves. Derfor er det gode forholdet til Trump-administrasjonen og splittelsen mellom de NATO-allierte det kanskje viktigste

resultatet i den strategiske konflikten med Vesten så langt for Russland. Den danske militære etterretningstjenesten mente i fjor at Russland kunne være klar for en ny, større krig i Europa i løpet av fem år.

Men selv et svekket og isolert Russland vil være i stand til å gjennomføre hybride angrep og kunne tenkes å ville ramme norsk gassseksport til Europa samt å destabilisere Svalbard og markere seg i Barentshavet. Norge bør forberede seg på en rekke scenarier: Ulovlig fiske, kollaps for fiskeriavtalen, økt russisk hybrid aktivitet mot Svalbard, sabotasje mot Melkøya, produksjonsskipet Johan Castberg, Snøhvit eller Goliat, kabler som blir kuttet ved Svalbard og Finnmark, oljeutslipp fra skyggetankere og – hvis rørledninger blir bygget i Barentshavet, slik energiministeren lenge har uttrykt et ønske om, vil disse utgjøre mulige mål for sabotasjeaksjoner og ligge svært nære basene for de russiske ubåtene på Kola som er spesialbygd for å ødelegge infrastruktur. Først i et scenario der Russland bryter sammen og vender seg innover, vil trusselen avta, i alle fall for en tid.

Hvordan vil Putins tid som Russlands mektige leder ende? Ett mulig scenario er oligarkisk kupp, et annet er en russisk kollaps der landet smuldrer opp og regionale og paramilitære ledere overtar makten. Andre og mer rolige former for maktoverføring er også mulig. Her er Putin i Kreml i Moskva i forbindelse med et besøk av Syrias president i januar 2026. (Foto: Maxim Shipenkov/Pool Photo/AP/NTB)

Konklusjon

Forutsetningene for olje- og gassvirksomheten er endret. Sikkerhetsregimet som har beskyttet norsk sokkel er svekket. Grenser er ikke lenger ukrenkelige i Europa. Havretten brytes og kritiseres av de mektigste statene i verden. Samtidig som Storbritannia og EU kanskje kan bidra til et nytt sikkerhetsregime, er det lite som tyder på at Norge vil ha et langsiktig og sikkert marked for gass i Europa. Ambisjonene om å fase ut gass står ved lag i både EU og Storbritannia. Ingen av dem har så langt tatt initiativ til å inngå langsiktige avtaler med Norge som kunne gi industrien sikkerhet. Samtidig som utsiktene for et tøvær med Russland er dårlige, øker den hybride krigføringen mot Europa.

Hybride trusler kan ta form av sabotasje, cyberangrep og informasjonskampanjer, men kan også bestå av uavklarbare hendelser som for eksempel oljeutslipp, lekkasjer av radioaktivt materiale eller uhell med tankere som kan forårsake miljøødeleggelser eller skade på infrastruktur. Man kan si at dette notatet i en forstand er utslag av hybridkrig og uttrykk for russisk «refleksiv kontroll», det vil si at en motstander påvirkes til å revurdere sikkerhets- og kostnadsbildet ved legitim, økonomisk virksomhet.

Trusselen mot kritisk maritim infrastruktur, inkludert olje- og gassinstallasjoner, vil uansett være høy på den norske kontinentalsokkelen som helhet i overskuelig fremtid. Som det fremgår av Lunna House-avtalen mellom Storbritannia og Norge gjelder det samme for den britiske delen av Nordsjøen. Grunnleggende er problemet at hybridkrig er tilnærmet gratis – for Russland – og at Norge alene har få muligheter til å avskrekke Kreml. Derfor forventes det en økning av hybride angrep, inkludert sabotasje, i Norge. Et nøkkelspørsmål for både Europa og Norge er hvordan slike angrep kan besvares på en måte som virker avskrekkende og ikke bryter med demokratiske prinsipper.

Trusselen i Barentshavet kan imidlertid være betydelig høyere, ettersom det er fysisk nærmere Russland (akkurat som Østersjøen, der flertallet av hybride undervannsangrep har funnet sted),

og siden det er et område av særlig høy strategisk verdi for Russland. Den delen av Barentshavet som er innenfor sokkelen som utgår fra Svalbard vil befinne seg i en enda mer utsatt posisjon, siden Russland (og andre stater) ikke anerkjenner den norske tolkningen av Svalbardtraktaten på dette punktet og fordi Russland kan ønske å svekke utviklingen av en ny norsk industri i området. Også de norske områdene av den gamle gråsonen, kan være utsatte om Russland skulle trekke seg fra delelinjeavtalen.

Den økte risikoen vil medføre ekstra utgifter for selskapene som produserer olje og gass. Infrastruktur må beskyttes, overvåkes og forsikres. Dette vil innebære en betydelig merkostnad som dette notatet ikke vil forsøke å tallfeste. Men det vil også bety en større utgift for samfunnet i form av beredskap, sikkerhet og overvåking av store havområder der det foregår olje- og gassvirksomhet.

Samtidig vil det uansett være en pris å betale for å håndheve suverenitet i norske havområder, og olje- og gassvirksomhet kan bidra til å styrke det norske grepet på fjerntliggende områder. Å håndheve suverenitet over et område kan sies å kreve tilstedeværelse og vilje til aktivitet. Dette kjenner vi fra diskusjonen om Svalbard, der norsk bosetting og aktivitet har vært fremholdt som avgjørende. Olje- og gassvirksomhet vil vise tydelig interesse og kontroll, samtidig som det kan styrke næringslivet i Finnmark. Et nøkkelspørsmål blir hvordan kostnadene for tilstedeværelse og aktivitet skal fordeles mellom samfunnet og industrien.

I tillegg er det en reell fare for en større væpnet konflikt mellom Europa og Russland, særlig hvis det skjer en større splittelse i NATO. Skulle Russland ønske å angripe land og områder i NATO-alliansen, kan Svalbard være et naturlig mål – på grunn av øygruppas spesielle status, spriket i tolkninger av traktaten, og Svalbards strategiske betydning som portvokter ved utgangen av Den nordlige sjøruten og innseilingen til de store marinebasene der Russland har sine strategiske atomubåter. Større armslag på Svalbard, eller

til og med kontroll, vil også være i tråd med Russlands mineralstrategi. I en slik situasjon, kan olje- og gassinstallasjoner i nærheten bli okkupert, slik ukrainsk oljeindustri ble. Dette er et ekstremt scenario som bryter med erfaringer fra to hundre års felles historie i nord. Men i lys av andre nabostaters erfaringer med Russland er det likevel ikke urealistisk.

I en situasjon der Russlands fokus går mot nord, er det vanskelig å se hvorfor Norge skulle fortsette å være unntaket som bekrefter regelen om at Kreml går til krig mot alle stater langs den russiske grensen. USAs rolle vil være avgjørende her. Invitasjonen fra EU-parlamentet og muligheten for en sikkerhetsgaranti fra EU kan eventuelt erstatte en svekket NATO-garanti. EU kan eventuelt også være villig til å bidra sammen med Storbritannia med å styrke sikkerhet på norsk sokkel i form av tilstedeværelse og overvåkning.

Selv om dette notatet ikke handler om risiko i forbindelse med den pågående omstillingen til fornybar energi, henger de forskjellige formene for risiko sammen. I og med at prosjekter i Barentshavet har en lengre tidshorisont, altså at det vil ta lenger tid å få markedsført eventuelle nye funn, kanskje ti-femten år, er overgangsrisikoen høyere her enn i Norskehavet og Nordsjøen. Hvis verden, og for Norges del særlig EU, lykkes med den pågående omstillingen til fornybare energikilder, vil etterspørselen gå ned. Det vil også påvirke prisene på olje og gass.

Parallelt med overgangen til fornybar energi, kan også utviklingen av nye gassprovinser i Midtøsten, Nord-Afrika og Sentral-Asia redusere Europas behov for norsk gass. Da vil Norges strategiske rolle for energisikkerhet i EU bli redusert. Relativt dyre arktiske prosjekter, som i Barentshavet, kan ende opp med å bli ulønnsomme.

Den geopolitiske situasjonen tilsier at olje- og gassvirksomhet i Barentshavet er omfattet av høyere risiko enn ellers på sokkelen. Norge er et av noen få demokratiske land som produserer olje og gass. Derfor er Norge viktig for europeisk energisikkerhet. Men for at Norge skal kapitalisere på denne situasjonen, og øke virksomheten i Barentshavet, bør Norge som et minimum ha

en troverdig europeisk sikkerhetsgaranti og aller helst også en markedsgaranti, altså en forsikring om at norsk olje og gass vil kunne selges til bærekraftige priser på lang nok sikt til å betale for utviklingen av nye prosjekter i et område med særlig høy risiko for hybride angrep.

Grunnleggende kan det være lurt å ta en fot i bakken når forutsetningene for en nøkkelindustri forandrer seg. Den geopolitiske situasjonen tilsier at Norge neppe kan fortsette som før i Barentshavet, der risikoen er særlig høy. Et helt sett tiltak bør vurderes: Fra å verne Barentshavet fullstendig, til å ikke legge ut blokker i de omstridte områdene rundt delelinjen og Svalbard, i alle fall ikke før den norske tolkningen av traktaten har bredere tilslutning. Kanskje kan EU bidra til å hjelpe med sikkerhet, både fysisk og med hensyn til marked og pris, det vil si i form av langsiktige avtaler om norsk gass. Dessuten bør man vurdere fordelingen av risiko mellom staten og industrien slik at det er en balanse i lys av de nye omstendighetene.

De to innledende spørsmålene kan dermed besvares slik:

1. Hvilke sikkerhetsmessige og sikkerhetspolitiske risikoer er forbundet med petroleumsaktivitet i Barentshavet?

Endring av sentrale historiske forutsetninger om sikkerhet og havrett, i tillegg til et fiendtlig Russland, har endret risikobildet i Barentshavet. Faren for hybride angrep er økende og større konflikter rundt Svalbard og delelinjen er ikke lenger utenkelige. Arktis går inn i en ustabil tid, og det betyr langt høyere risiko for petroleumsaktiviteten.

2. Tilsier den geopolitiske situasjonen at Norge er tjent med størst mulig eller minst mulig aktivitet i området?

Suverenitetshevdelse er basert på tilstedeværelse og aktivitet og vil bli mer krevende fremover. Økt risiko vil bety høyere kostnader for både petroleumsaktiviteten og andre næringer. Spørsmålet om hva slags aktivitet som er mest bærekraftig i det nye sikkerhetsbildet er komplisert og bør antagelig utredes grundigere, og kan ikke besvares ut fra en oversikt over endringer i det geopolitiske bildet rundt Barentshavet alene.

**Norsk
klimastiftelse**

NORGES GRØNNE TANKESMIE